

Den svenska modellen, är det när barn tvingas avstå glasögon och medicin?

En rapport som redovisar de svar Majblommans knattereporter fick av partierna i Almedalen 2009.

Majblomman
Alla barns blomma

Innehåll

Välkommen till verkligheten!.....	3
Knattereporter ställde frågor till politiker i Almedalen om barns villkor i krisens Sverige.....	4
Knattereporternas frågor och politikernas svar.....	5
Europaår mot fattigdom och socialt utanförskap.....	7
Den svenska modellen.....	8
Föräldrar har inte råd med mat, medicin och glasögon till barnen.....	9
Kommunenkät avslöjar hur krisen slår mot fattiga barn	10
Majblommans krav.....	11
Majblomman - Sveriges största barnhjälsorganisation.....	12
Majblommans rapporter och PM.....	13

Välkommen till verkligheten!

2010 har utsetts till Europaåret för att bekämpa fattigdom och social utestängning och slutförberedelserna kommer att ske under det svenska ordförandeskapet. EU:s insatser för social integrering har bidragit till stor enighet om bland annat vikten av att utrota fattigdomen bland barn genom att bryta mönstret med fattigdom som går i arv.

Men hur väl lever vi upp till våra egna krav här hemma? Vad händer med barnen i lågkonjunkturen? Den svenska modellen, är det när barn tvingas avstå glasögon och medicin?

Idéburna organisationer erbjuder aktiviteter och stöd till barnfamiljer. Men allt oftare handlar det om behov som politiker och tjänstemän borde ha löst. I Almedalen presenterades 7 vardagsproblem som drabbar barn:

1. Dolda avgifter i skolan för klassresor och utflykter som gör att många barn i fattiga familjer inte kan följa med.
2. Barn tvingas avstå glasögon av ekonomiska skäl, trots synfel.
3. Föräldrar som inte hämtar ut läkemedel till sina barn, av ekonomiska skäl.
4. Barn blir kvar i stan under sommaren, utan något att göra eller någonstans att ta vägen.
5. Barn växer upp i fattiga familjer där fritidsaktiviteter, en cykel eller ett födelsedagskalas förblir en dröm.
6. Föräldrar som inte hade råd med ett mål varm mat till sig och sina barn.
7. Barn uppmärksammas inte vid handläggning av ekonomiskt bistånd.

Majblomman kan hjälpa många barn, men är dessa problem inte egentligen politikernas bord? Barnfattigdom måste göras till en politisk fråga, familjers ekonomiska situation måste förbättras och värnas och barns utveckling och välmående måste prioriteras genom att vi satsar på förskolan, skolan och fritiden, även i krisens Sverige.

I den här rapporten hittar du dels svar från landets ledande politiker, dels Majblommans krav.

Lena Holm
Generalsekreterare

Knattereporter ställde frågor till politiker i Almedalen om barns villkor i krisens Sverige

I samband med politikerveckan i Almedalen den 28 juni-4 juli ställde Majblommans knattereporter Oskar Pedersen, 12, från S:t Hansskolan i Visby, politiker mot väggen. Aktiviteten ingår i Majblommans verksamhet "Hallå, hör på mig!" som syftar till att barn ska kunna komma till tals med politiker och andra makthavare.

Det är sjätte året i rad som en knattereporter från Majblomman kräver besked från politikerna i Almedalen. Oskar Pedersen presenterade 7 problem som drabbar barn i fattiga familjer i Sverige. Frågor överlämnade till politikerna med krav på åtgärder och förslag på lösningar.

Knattereporters schema:

Måndag 29 juni	Jan Björklund , Folkpartiet
Tisdag 30 juni	Maud Olofsson , Centerpartiet
Tisdag 30 juni	Lars Ohly , Vänsterpartiet
Onsdag 1 juli	Peter Eriksson , Miljöpartiet
Torsdag 2 juli	Thomas Bodström , Socialdemokraterna
Torsdag 2 juli	Göran Hågglund , Kristdemokraterna
Lördag 4 juli	Fredrik Reinfeldt , Moderaterna

Knattereporternas frågor och politikernas svar

Folkpartiet: Jan Björklund

Ständigt dolda avgifter i skolan till utflykter och klasskassan gör att många inte kan vara med. Barn kan inte delta i all undervisning eller gemenskap i skolan på grund av dolda avgifter.

Hur vill du lösa det problemet?

Svar: Undervisning och mat ska vara kostnadsfri. Om man sedan bestämmer sig för att göra en klassresa måste det finnas regler så att ingen utestängs så till sist är det en omdömesfråga för rektorer, lärare och föräldrar så att alla kan vara med.

Centerpartiet: Maud Olofsson

Mer än en kvarts miljon barn lever i fattigdom i Sverige. Dessa barn blir ofta kvar i stan under sommaren, utan att ha något att göra eller någonstans att ta vägen.

Tycker du att kommunerna ska ha skyldighet att erbjuda aktiviteter under sommarlovet?

Svar: Många kommuner gör ju också det men jag tycker också att man kan se det på ett annat sätt. Om de föräldrar som har låga löner fick behålla mer av sin lön och inte betala så höga skatter då kan de ha råd att hitta på något trevligt för sina barn. Det är inte bara kommunerna som ska göra någonting. Det roligaste för barna, tror jag, är att kunna göra något trevligt med sina föräldrar.

Vänsterpartiet: Lars Ohly

Omkring en kvarts miljon barn i Sverige beräknas växa upp i fattiga familjer där brist på pengar är ett ständigt problem. Något som ofta gör det omöjligt att kunna följa med på klassresa, fritidsaktiviteter eller bjuda på födelsedagskalas.

Tycker du att barnbidraget ska höjas?

Svar: Ja, men det som är ännu viktigare är att föräldrarna får jobb och bra inkomster för barnfattigdomen är en effekt av vuxenfattigdomen. Människor som blir arbetslösa eller sjuka har inte råd med kläder eller en skolresa till sina barn.

Miljöpartiet: Peter Eriksson

Närmare 23 000 barn har av ekonomiska skäl fått avstå glasögon av ekonomiska skäl, trots att de har synfel.

Tycker du att glasögon till barn borde betraktas som medicinsk behandling, dvs ingå i högkostnadsskyddet?

Svar: Det tycker jag verkligen att det borde göra. Det är absolut svårare att klara skolan om man inte har glasögon. Det är verkligen något som vi alla borde vara med och betala. Man borde ställa krav på landstingen att de borde ta det ansvaret. På samma sätt som man får tandvård. För några år sedan diskuterade vi detta och kom fram till att kostnaden var ändå ganska rimlig.

Kristdemokraterna: Göran Hågglund

Nästan var tionde förälder har väntat med att hämta ut läkemedel till sina barn av ekonomiska skäl. Det innebär att mer än 90.000 skolbarn inte fått den behandling deras läkare har rekommenderat.

Tycker du läkemedel till barn ska vara kostnadsfria?

Svar: Jag skulle önska att vi kunde säga att vi ska genomföra det genast men jag tror att det ska finnas en liten kostnad här för att hålla koll på vad som skrivs ut. Annars kan det komma att uppstå ett visst mått av fusk. Men vi måste säkerställa att alla barn får de läkemedel och mediciner som de behöver för att de ska bli friska

Socialdemokraterna: Thomas Bodström

Under det senaste året har föräldrarna till 80 000 grundskolebarn i Sverige inte alltid haft råd med ett mål varm mat till sig och sina barn.

Tycker du att det behövs ett särskilt bidrag till ensamstående föräldrar?

Svar: Ja, det tycker jag för det är de som har det allra tuffast. Särskilt nät det är så många som är arbetslösa. Man måste se till att de får ordentligt med pengar till mat och göra något tillsammans med sina barn. Är det några vi ska satsa på så är det barnen och om vi gör det så kommer det att betala tillbaka sig. Många barn mår då bättre, inte hamna i ett liv då man begår brott och använder narkotika. För det kostar samhället mycket pengar. Så satsa nu så får man mycket tillbaks.

Moderaterna: Fredrik Reinfeldt

Länsstyrelsernas tillsyn och Socialstyrelsens uppföljningar visar att barnperspektivet inte uppmärksammas i tillräcklig utsträckning i handläggningen av ekonomiskt bistånd (fd socialbidrag).

Tycker du att kommunerna ska vara skyldiga att ha ett barnperspektiv i handläggningen av ekonomiskt bistånd?

Det är viktigt att kommunerna tittar på den ekonomiska verkligheten för familjer och det är viktigt att de tar hänsyn till barnen.

Europaår mot fattigdom och socialt utanförskap

EU:s ministerråd för sysselsättning och socialpolitik, hälso- och sjukvård samt konsumentfrågor (EPSCO-rådet) beslutade vid sitt möte den 2 oktober 2008, efter ett förslag från kommissionen, att utse 2010 till Europaåret för att bekämpa fattigdom och social utestängning¹.

Att bekämpa fattigdom och social utestängning är ett av de centrala målen för EU och medlemsstaterna. Europaåret syftar till att komplettera medlemsstaternas samarbete inom den öppna samordningsmetoden för att stärka unionens och medlemsstaternas politiska åtagande för att eliminera fattigdom och social utestängning.

Inom ramen för Europaåret ska olika aktiviteter anordnas på EU-nivå och i medlemsstaterna på dessa tema. Sådana aktiviteter kan till exempel bestå av möten, sammankomster och kampanjer för att informera och utbilda i dessa frågor. Dessa initiativ kan tas både på EU-nivå och i medlemsstaterna.

EU har avsatt 17 miljoner euro för åtgärder och aktiviteter under året.

Kommissionen har föreslagit sju temaområden för Europaåret. Områdena innehåller frågor såsom

- barnfattigdom
- en inkluderande arbetsmarknad
- brist på tillgång till utbildning
- jämställdhetsaspekter på fattigdom
- tillgång till basala tjänster
- integrationsfrågor
- åtgärder för att möta behov hos personer med funktionsnedsättning och andra sårbara grupper.

Fattigdom går i arv

Barn som växer upp i fattigdom har fler hälso- och beteendeproblem, har sämre självkänsla, får mindre utbildning och har sämre utsikter till en framgångsrik framtid. Detta framgår av en studie som är gjord av Dr. Petra Hoelscher, i dag verksam vid UNICEF in Genève.²

Att växa upp i fattigdom påverkar barns kognitiva utveckling och förmåga att klara sig som vuxna, vilket leder till att fattigdomen riskerar att föras vidare till nästa generation.

Studien pekar också på faktorer som påverkar barns situation positivt: arbeten med löner som människor kan leva på, väl utbyggt system för samhällstransfereringar såsom ekonomiskt bistånd riktat till barn, subventionerad barntillsyn, bostadssubventioner, utbyggd hälso- och sjukvård med fokus på prevention och barns välbefinnande, välfungerande utbildningssystem samt stöd för familjer och välfungerande socialtjänst.

Ju mer ett samhälle satsar på barnen, desto lägre grad av barnfattigdom.

Barnen drabbas hårdast i kristider. Ett exempel som nämns i studien är Sverige som drog ned på välfärden i början av 1990-talet, vilket ledde till ökad fattigdom bland barnen.

---

¹ European Year for Combating Poverty and Social Exclusion

² A thematic study using transnational comparisons to analyse and identify what combination of policy responses are most successful in preventing and reducing high levels of child poverty, 2004.

Den svenska modellen

Den svenska modellen är en uppsättning principer (centraliserade avtalsrörelser, fredsplikt, samförstånd, den generella välfärdsstaten, folkhemmet och så vidare), som kom att präglade ekonomi och politik under stora delar av 1900-talet.

Utöver spelreglerna för förhållandet mellan arbetsmarknadens parter inbegriper den svenska modellen idén om den generella välfärdsstaten vars utbredning är större i Sverige än i andra motsvarande länder.

Utgångspunkten är att den sociala tryggheten ska vara generell och universell den ska gälla alla och den ska ge alla likvärdigt skydd oberoende av behov. Staten tar ansvar för individens utveckling, välmående och omsorg och att det är individen i egenskap av medborgare som ska garanteras välstånd inte, som i andra system, individen i egenskap av anställd. Socialförsäkringssystemet och andra trygghetssystem är inte knutna till att du har en anställning. Vidare är de lösningar som erbjuds inom utbildning, hälsovård, barnomsorg och social omsorg kollektiva och generella.

Föräldrar har inte råd med mat, medicin och glasögon till barnen

I Majblommans årsrapport "VARDAGENS VANMAKT – en rapport om barn i ekonomiskt utsatta familjer i Sverige" visade att barnfamiljer har en allt tuffare situation.

Majblomman, som i fjol delade ut 24 miljoner till ekonomiskt utsatta barn, hade ställt frågor till 1 000 föräldrar med barn i grundskolan. Svaren bekräftar den bild som ges i bidragsansökningarna till Majblomman, nämligen att många barnfamiljer har en tuff situation.

Under det senaste året har det hänt att 8 procent av föräldrarna till barn i grundskolan inte har haft råd med ett mål varm mat till sig och sina barn – det handlar om 80 000 barn i grundskolan.

Det är signifikant fler mammor (11 procent) jämfört med pappor (6 procent) som inte har råd med ett mål varm mat.

Det är också signifikant fler föräldrar under 34 år (16 procent) som inte har haft råd med ett mål varm mat, jämfört med föräldrar mellan 35 och 50 år (8 procent) och föräldrar som är över 50 år (0 procent).

Elva procent av föräldrarna svarar att det har hänt att de under de senaste 12 månaderna har väntat med att beställa/hämta ut glasögon till sina barn av ekonomiska skäl. Eftersom ungefär vart tjugonde barn behöver glasögon innebär det att närmare 23 000 barn inte har fått nya glasögon det senaste året, trots att de har synfel och är i behov av glasögon.

Åtta av tio föräldrar med barn i grundskolan tycker att barn bör få bidrag till glasögon till 15 eller 18 års ålder.

Ett barn med brytningsfel (närsynthet, översynthet, astigmatism) får aldrig en fullgod bild på näthinnan, och synen utvecklas inte som den ska. Man får en synsvaghet (amblyopi) som beror på bristande stimulering och inte på någon sjukdom i ögat eller synbanorna. Skelning och optiska hinder kan också orsaka amblyopi.

Barn utan glasögon får problem i skolarbetet.

Majblommans undersökning visar också att nästan var tionde förälder har väntat med att hämta ut läkemedel till sina barn av ekonomiska skäl. Det innebär att mer än 90 000 skolbarn inte har fått den behandling som deras läkare har rekommenderat.

Det är signifikant fler föräldrar i åldersgruppen 35-50 år (15 procent) som inte har haft råd att hämta ut läkemedel till sina barn.

Kommunen kät avslöjar hur krisen slår mot fattiga barn

Mer än en kvarts miljon barn lever i fattigdom i Sverige. Dessa barn blir ofta kvar i stan under sommaren, utan tillgång till kommunala fritidsaktiviteter. Det visar Majblommans sommarlovsrapport "Varken skärgård eller doktor", som redovisar en kommunenkät.

Att bada och simma hör sommaren till, men av sommarlovsrapporten framgår att fyra av tio kommuner sommarstänger simhallarna och närmare varannan kommun tar 25 kronor eller mer i simhallsavgift. Detta slår mot ekonomiskt utsatta barnfamiljer där föräldrarna inte heller alltid har pengar till mat, medicin och glasögon till barnen.

Kommunundersökningen visar också att drygt hälften av kommunerna stänger sina ungdomsgårdar och andra aktivitetslokaler under sommaren, bara en av tio har öppet som de brukar.

– Det är oacceptabelt rusta ned servicen kring barn på sommar, säger Lena Holm, Majblommans generalsekreterare. Många skollovslediga barn och ungdomar stannar hemma under hela eller en del av sommaren. Då är det viktigt att de också har något att göra och någonstans att ta vägen.

Inom förskoleverksamheten är det vanligast, i nio av tio kommuner, att vissa förskolor stängs men att man då erbjuder verksamhet vid någon annan enhet. Två kommuner svarar att man helt semesterstänger förskoleverksamheten. När det gäller fritidshemmen har få öppet som vanligt, verksamheten flyttas ofta till någon annan enhet.

Extra stöd till barnfamiljer i vissa kommuner

I rapporten listas kommuner får barnfamiljer med försörjningsstöd extra bidrag inför semestern. Hit hör Ale där familjer som har haft socialbidrag i mer än ett år får 500 kronor extra per barn, Borlänge som kan ge bidrag till exempelvis kollo, utflykt och avgift till fotbollsskola, Hörby som erbjuder familjer möjlighet att koppla av tillsammans med sina barn på annan ort, Partille med extra bidrag till sommaraktivitet som kan sökas av barnfamiljer som har ett långvarigt biståndsberoende och Tibro som betalar ut en sommarpeng på 500 kronor till barn under 15 år.

Snål attityd till sommarjobb

De flesta kommuner erbjuder möjlighet till sommarjobb för skolungdom, men bara 14 procent garanterar jobb till alla sökande. I ett antal kommuner påverkas besluten om ekonomiskt bistånd till familjer av om hemmavarande barn sommarjobbar.

Majblommans krav

- Skolan ska vara kostnadsfri. Finansieringen av aktiviteter ska därför lösas med kommunala medel eller genom att klassen arbetar och samlar ihop pengarna.
- Barnkonventionen tar inte sommarlov. Kommuner ska ha skyldighet att erbjuda aktiviteter under sommarlovet.
- Höj barnbidraget.
- Glasögon till barn ska betraktas som medicinsk behandling eller handikapp-hjälpmiddel.
- Socialbidraget måste ta hänsyn till att ett hushåll blir allt fattigare ju längre en socialbidragsperiod sträcker sig.
- Läkemedel till barn ska vara kostnadsfria.
- Tillämpa ett barnperspektiv i utredningar om ekonomiskt bistånd.
- Återinför ett särskilt bidrag till ensamstående med barn.

Majblomman - Sveriges största barnhjälpsorganisation

Sedan 1907 arbetar Majblomman för att förbättra barns villkor i Sverige genom att dels dela ut bidrag till forskning om barn som syftar till att förebygga, bota och lindra sjukdom, funktionsnedsättning eller social situation, dels bedriva opinionsbildning för att förbättra barns villkor i Sverige.

”Det är ju bara en liten enkel idé, som jag nu händelsevis kommit fram med”, sade göteborgskan Beda Hallberg när hon i intervjuer för 100 år sedan fick kommentera idén med en liten nålförsedd blomma som såldes för tio öre till förmån för tuberkulossjuka barn.

Den bärande tanken var att alla hade råd att köpa en vårbloomma, en blåsippa som såldes av barn på första maj. Beda Hallberg fick tack vare sin entusiasm och sitt enorma engagemang snabbt ihop en kommitté bland den tidens både socialt engagerade och socialt framstående göteborgare.

I dag består Majblomman av 15 000 ideella krafter som i drygt 700 lokalföreningar självständigt bedömer och behandlar bidragsansökningar från ekonomiskt utsatta föräldrar. Lokalföreningarna är en del av nätverket runt varje barn. Medlemmarna arbetar oftast, till vardags, inom skolan, sjuk- och hälsovård, socialtjänst och fritidsverksamhet.

Majblommans insamlingidé - att barn hjälper barn genom att sälja majblommor - kan användas som ett pedagogiskt inslag i värdegrundsarbetet i skolan. Ett studiematerial har tagits fram som ett hjälpmedel att prata öppet om ekonomisk utsatthet och motverka fördomar om orsaken till problemet. Syftet är att väcka barns förståelse för det utanförskap som ekonomisk utsatthet innebär.

Majblomman samarbetar med andra organisationer – hit hör Scouterna,, Fryshuset och Sveriges Makalösa Föräldrar.

Majblommans rapporter och PM

Majblommans rapporter och PM finns på majblomman.se

- 2009-06-12 Varken skärgård eller doktor**
Sommarlovsrapport om barns villkor i ekonomiskt utsatta familjer i Sverige
- 2009-03-24 Vardagens vanmakt**
– en rapport om barn i ekonomiskt utsatta familjer i Sverige. Årsrapport 2009.
- 2009-02-06 Insamlingar och avgifter i skolan.**
En handbok till politiker, tjänstemän, lärare och föräldrar för klokare beslut om barns delaktighet.
- 2008-10-02 Brillor och barn**
En rapport om barns behov av glasögon och landstingens otillräckliga bidrag.
- 2008-07-15 ”En-meters-perspektivet”**
En rapport om partiledarnas syn på barnfattigdom i Sverige.
- 2008-06-12 Mitt sommarlov, vad jätteskönt mitt sommarlov ska bli....**
En rapport om barns olika villkor och kommuners ansvar för barn under sommarlovet.
- 2008-03-27 Somliga går med trasiga skor, säg vad beror det på?**
Majblommans årsrapport 2008. Om barns dagsaktuella behov som en följd av brister i välfärden.
- 2007-11-30 Vad fick du i julklapp?**
En rapport om barn och ekonomisk utsatthet i jultid och om brister i barnperspektiv vid beslut om ekonomiskt bistånd.
- 2007-07-13 Har barnkonventionen tagit sommarlov?**
En rapport om barns röster och rättigheter
- 2007-06-07 Sommar, sommar och sol**
En rapport om barns olika villkor på sommarlovet
- 2007-03-22 Man måste bry sig om hur ungarna mår**
En rapport om barns villkor och svenskars attityd till barnfattigdom i Sverige
- 2006-07-11 Barns glasögon -behov, bidrag och brister.**
Rapport om skillnaden i synen på synnedsättning och andra funktionshinder och sjukdomar.
- 2005-12-29 Barns ojämlika villkor i Sverige.**
PM om Majblommans syn på avgifter i skolan och vår roll i barnets nätverk.
- 2005-11-22 Dyra julklappar och svårt ta ledigt drabbar barn**
- 2005-09-14 Därför skapar Majblomman debatt om avgifter i skolan.**
PM om avgifter i skolan under pågående förhandling om ny skollag. Innehåller sammanfattning av doktorsavhandlingen ”Nödvändighetens pris”.
- 2005-07-12 Knattereporter ställde politiker till svars i Visby**
Rapport om politikernas syn på ”obligatoriska” klasskassor i skolan.
- 2005-07-06 När kassan är skral**
Rapport om klasskassan och andra olagliga avgifter i skolan.
- 2005-06-09 Du ska inte tro det blir sommar**
Rapport om hur ekonomisk utsatthet drabbar barn på sommarlovet.

- 2005-06-09 Klassresan**
Rapport om hur olagliga avgifter drabbar fattiga barn i skolan.
- 2004-11-22 Discon, plastpåsar, majblommor (och ett och annat lagbrott).**
Rapport om goda råd om hur aktiviteter och hjälpmedel finansieras i skolan.
- 2004-07-12 Politiker svarar om avgiftsbelagda skolaktiviteter.**
Rapport från politikerveckan i Visby den 4-10 juli 2004.
- 2004-07-08 Vem har råd att gå i skolan?**
Rapport om avgiftsbelagda skolaktiviteter och kommuner som bryter mot lagen.
- 2004-06-10 Barns behov tar inte sommarlov**
Rapport om kommuners minskade satsningar på skollovsaktiviteter.
- 2004-04-26 Majblommans syn på barnfattigdom i Sverige.**
PM om Majblommans erfarenheter om villkoren för barn som lever i en fattig familj. Bilaga i Ds 2004:41, Ekonomiskt utsatta barn.